

ביאורים

מהדורת אור עציון

³⁷¹ רוב בני האדם עומדים בשלושת החלקים הראשונים של התשובה, עזיבה, חרטה ובקשת סליחה, הקושי העיקרי הוא בשלב הרביעי, ההחלטה שלא לחזור לחטא. בשעת צום ותפילה, אנשים בוודאי עוזבים את החטא, מתחרטים ומבקשים כפרה, אך את ההחלטה שלא לשוב לחטא, רבים לא מקבלים באופן שלם.

³⁷² מהי הדרך לחזק את האדם בקבלת ההחלטה שלא לחזור לחטא? נראה שהעצה היא לדבוק במידת הפרישות. האדם חוזר לחטא בגלל שהוא דבק בתענוגות החיים. אם הוא יזכור את חלישות גופו, את עוניו ויגיעתו בעולם הזה ואת ייסוריו, ושסופו למות, וגופו יפסד וימאס, הרי שימאס בעולם הזה ותועבותיו, ולא יתאוה להם, וממילא לא ירצה לחזור לעבירה. מפני ששלב זה קשה ביותר בתהליך התשובה, כתבו חכמים פיוטים הנאמרים ביום הכיפורים: "אתה מבין שרעפי לב", "אל נא תבוא בתוכחות", "אדון כל פועל" ועוד, שענינם תחינה לה' שלא יכעס על האדם החוזר לחטא.

³⁷³ לארבעת יסודות התשובה מצטרפים שלושה עניינים, הנוגעים לשלמותה של התשובה, והם: תוספת בתפילה, תוספת בצדקה והשבת בני אדם למוטב. על צדקה ותפילה נאמר (משלי טז, ו): "בחסד ואמת יכופר עוון, וביראת ה' סור מרע", "בחסד ואמת יכופר עוון" זוהי הצדקה, "וביראת ה' סור מרע", זו התפילה. על השבת אנשים בתשובה נאמר (תהילים נא, טו): "אלמדה פושעים דרכיך וחסאים אליך ישובו". בזכות שלוש המצוות החשובות האלו, הקב"ה מוחל על העוונות. הראב"ע מקשר את הפסוק לנאמר בתחילת הפרק: "למנצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע... כי פשעי אני אדע וחסאי נגדי תמיד".

³⁷⁴ כאשר אדם שב בתשובה בלב שלם, אף אם אחר כך חוזר לסורו ולא עומד בפיתוי היצר, תשובתו מקובלת ואין זה פוסל את התשובה. מכוח התשובה נמחלות כל העבירות שעשה קודם ששב, ואין הקב"ה מחשיב עוד את העבירות שמחל עליהן. חטאי האדם, אם ישלם נמנים רק מכן ולהבא. דבר זה נכון, גם אם עשה תשובה וחזר ונפל כמה וכמה פעמים, בכל פעם שחזר בתשובה בכל ליבו, הקב"ה מוחל לו על כל החטאים שעשה קודם ששב.

³⁷⁵ לכאורה קשה על דברינו מהפסוק בעמוס (ב, ו): "על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו", ממנו משמע שה' קורא לאדם שלוש פעמים לחזור בתשובה, אם לא שב, נגזרת עליו הגזירה, וגם אם יחזור בתשובה, הקב"ה לא מקבל את תשובתו, "על ארבעה לא אשיבנו". אך אין זה נכון, דברי עמוס לא מדברים על קבלת עצם התשובה, אלא על הייסורים בגלל החטא בעולם הזה. אם ישראל עושים תשובה, אחר הקריאה הראשונה, ה' מוחל ואין הם נענשים, כך בפעם השנייה והשלישית, אבל אם חוטאים ברביעית, שוב אין בכוח התשובה למנוע את העונש בעולם הזה. ואף שה' מעניש אותם בעולם הזה, אין זה מבטל את התשובה, והיא מועילה לעולם הבא.

לא לשנות בחטא

³⁷¹ וכאשר ישלמו אלה הארבעה הם גדרי התשובה, ואינני ירא על רב עמנו שיפילו^ו מגדרי התשובה, כי אם זה השער^ו הרביעי, רוצה לומר ההשנות^ו, כי אני בוטח כי בשעת הצום והתפילה, יעזבו ויתחרטו ויבקשו הכפרה, אך אני חושב שהם מסכימים^ו לשנות. ³⁷² ואחר כן אמר מה תהיה התחבולה להסיר המחשבה לשנות מהלבבות, אמר לחבר דברים בפרישות מן העולם, ויזכר האדם ענין חלישותו ועניו ויגיעתו ומותו והפרד חלקיו, והתולעה והרמה, והחשבון, והיסורין, והדומה לזה, ומה שהוא מתחבר^ו למה שיש בזה, עד שימאס בעולם הזה, וכאשר ימאס אותו פלו יכנסו חטאיו בכלל המאוסים, ויטיב את דעתו לעזבם. ואמר כי על כן מצאתי החכמים הראשונים, נהגו לומר ביום הכפור כמו אלה החבורים^ו אתה מבין שרעפי לבי, ואל תבוא עמנו בתוכחות, אדון כל פעל והדומה להם.

³⁷³ ולאלה הארבעה סמוכים שלשה, והם התוספת בתפילה ובצדקה^ו, ולהשיב בני אדם למוטב, אמר (משלי טז, ו) בתפילה וצדקה: בחסד ואמת יכפר עון ויביראת ה' סור מרע. ובהשיב בני אדם למוטב (תהלים נא, טו): אלמדה פושעים דרכיך וגו'. ³⁷⁴ ואבאר עוד כי האדם כאשר יסכים בעת תשובתו בלב שלם ישנה, תהיה תשובתו מקבלת. ואם תשיאהו התאווה אחר כן לשנות, אין תשובתו נכסדת, אך ימחלו לו העוונות שהיו קדם התשובה, ויכתב עליו מה שיהיה לאחריה. וכן אם ינהג המנהג הזה פעמים רבות, שישוב ואחר כן ישנה לחטא, אין כותבין עליו כי אם מה שאחר התשובה, כשתהיה בכל פעם דעתו שלמה ולבו טוב שלא ישנה. ³⁷⁵ וזה אשר אתה מוצא הכתוב אמר (עמוס ב, ו): על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, איננו בקבול התשובה^ו, אבל^ו הוא בחדות הענין מהם אחר השליחות^ו, כאלו היה שולח אל עם שישבו, ואם לא ישבו, אביא עליהם החרב והרעב, ואם ישבו אחר השליחות הראשונה או השנית או השלישית, לא יביא עליהם מה שאמר להביא, ואם לא, יגזר עליהם מה שאמר להביא, ואם יגזר עליהם מה שאמר, אפלו אם ישבו אחר כן לא יועיל להם תשובתם ברביעית, לחדות מהם הענין שהוא בעולם הזה, אבל היא מועילה להם להנצל בעולם הבא.

